

І. С. Стеців, кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного та фінансового
менеджменту Національного університету
«Львівська політехніка»

ДО ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЮ БЕЗПЕКОЮ В УКРАЇНІ

У статті висвітлено проблемні аспекти функціонування економічного механізму державного управління продовольчою безпекою в Україні. Обґрунтовано необхідність виокремлення економічного механізму державного управління продовольчою безпекою, що зумовлена глобальною важливістю ефектів, на досягнення яких спрямоване функціонування даного механізму. Загалом, глобальний ефект від обґрунтованого застосування економічного механізму державного управління продовольчою безпекою проявляється у забезпеченні сталої, доступної та надійної харчової системи. Досліджено важливі інструменти, що забезпечують функціонування економічного механізму державного управління продовольчою безпекою, зокрема ряд програм державної підтримки економіки 2022–2023 року, що відображають цей механізм та демонструють типові позитивні та негативні сторони його реалізації. Доведено, що мірилом ефективності державної підтримки в рамках аналізованих програм має бути безперервність спостереження за функціонуванням існуючого механізму та його впливом на кінцеві цілі, а також, що правильно побудована система моніторингу здатна це забезпечити. З метою виявлення наявних проблем побудовано модель реалізації економічного механізму державного управління продовольчою безпекою (ЕМ ДУПБ) в рамках державної програми «Надання грантів для створення або розвитку бізнесу». Виявлено лідируючі позиції погоджених проектів надання грантів за даною програмою у таких областях як Закарпатська, Київська, Дніпропетровська, Львівська, Житомирська та Івано-Франківська.

Продемонстрований у моделі алгоритм взаємодії елементів процесу моніторингу візуалізує наявні регламенти спостереження за реалізацією гранту, а проведений аналіз нормативно-правового забезпечення, що регламентує представлений у моделі механізм, свідчить про наявність деяких прогалин, впорядкування котрих могло б суттєво покращити ефективність здійснюваного моніторингу. Виявлено відсутність таких важливих характеристик моніторингу як системність та безперервність спостереження за об'єктом моніторингу, динамічність, комплексність, спрямованість на прогноз та взаємозв'язок з цілями, тому важливим для забезпечення ефективності функціонування економічного механізму державного управління продовольчою безпекою є запровадження обґрунтованої системи моніторингу.

Ключові слова: продовольча безпека, державне управління, економічний механізм, моніторинг, програми державної підтримки, інструменти економічного механізму.

I. S. Stetsiv. To the question of the functioning of the economic mechanism of public administration of food security in Ukraine

The article highlights the problematic aspects of the functioning of the economic mechanism of state management of food security in Ukraine. The necessity of distinguishing the economic mechanism of state management of food security is substantiated, which is determined by the global importance of the effects aimed at achieving the functioning of this mechanism. In general, the global effect of the justified application of the economic mechanism of state management of food security is manifested in ensuring a sustainable and reliable food system in the national security of the population.

Important tools that ensure the functioning of the economic mechanism of state management of food security have been studied, in particular a number of state support programs for the economy in 2022, which reflect this mechanism and demonstrate typical positive and negative sides of its implementation. Among them are grants for the creation or development of own business, gardening, berry growing and viticulture, greenhouse farming, processing enterprises, for startups, programs "Affordable loans 5–7–9%", "Financial leasing 5–7–9%", "Affordable mortgage 7%", the program of innovative vouchers and support for dual-use projects, compensation for the employment of internally displaced persons, the program for lending to SMEs in Ukraine in priority sectoral directions, and also the program to support the financing of investment projects of SMEs in priority areas.

It is proven that the measure of effectiveness of state support within the analyzed programs should be the continuity of observation of the functioning of the existing mechanism and its impact on the final goals, and also that a properly built monitoring system is able to provide this. In order to identify existing problems, a model of the implementation of the economic mechanism of state management of food security (EM DUPB) within the state program "Granting grants for the creation or development of business" was built. Leading positions of agreed grant projects under this program have been identified in such regions as Zakarpattia, Kyiv, Dnipropetrovsk, Lviv, Zhytomyr, and Ivano-Frankivsk.

The algorithm of interaction of the elements of the monitoring process demonstrated in the model visualizes the existing regulations for observing the implementation of the grant, and the analysis of the regulatory and legal support regulating the mechanism presented in the model indicates the presence of some gaps, the ordering of which could significantly improve the effectiveness of the monitoring carried out. The absence of such important characteristics of monitoring as systematization and continuity of observation of the object

of monitoring, dynamism, complexity, orientation to prediction and interrelation with goals has been revealed, therefore it is important to introduce a well-founded monitoring system to ensure the effectiveness of the functioning of the economic mechanism of state management of food security.

Key words: food security, public administration, economic mechanism, monitoring, state support programs, tools of the economic mechanism.

Постановка проблеми. Ефективність механізмів державного управління продовольчою безпекою в Україні обмежується рядом проблем, що виникають протягом останніх років. Україна зіштовхується з викликами, пов'язаними з політичною нестабільністю та воєнним конфліктом, що призводить до появи проблем з інвестиціями, виробництвом та логістикою, які прямо впливають на аграрний сектор країни. Поряд з цим, дія економічного механізму блокується недостатністю бюджетних асигнувань та інвестицій у аграрний сектор, що обмежує можливість для розвитку сільського господарства, модернізації технологій та підвищення продуктивності, а також складністю та неефективністю регуляторного середовища, високою бюрократією, корупцією та відсутністю прозорих правил створюють додаткові перепони. Частина цих проблем можна вирішити шляхом запровадження комплексного підходу до функціонування економічного механізму державного управління продовольчою безпекою, який включатиме моніторинг усіх процесів, спрямованих на забезпечення продовольчої безпеки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Державне управління продовольчою безпекою є предметом досліджень багатьох науковців, які серед іншого зосереджують свою увагу на інституціональному забезпеченні функціонування продовольчої системи [2, с. 5–15], теоретико-методологічних засадах розроблення та функціонування механізмів забезпечення продовольчої безпеки [10, с. 96–103], комплексному механізму державного регулювання розвитку конкурентного середовища в аграрному секторі [9, с. 153–161], теоретичних засадах створення організаційно-економічного механізму забезпечення продовольчої безпеки [1, с. 160–169], економічних важелях механізму державного регулювання виробничої складової продовольчої безпеки [3, с. 9–18], тощо.

Зокрема науковці Я.М. Гадзало, І.І. Ібатуллін, Ю.Я. Лузан окреслили основні тенденції та запропонували обґрунтовані пропозиції для вдосконалення інституціонального забезпечення функціонування продовольчої системи України в сучасних кризових умовах [2, с. 5–15]. Дане дослідження, має велике значення, особливо в контексті сучасних кризових умов, оскільки розуміння поточних тенденцій допомагає визначити слабкі місця та можливості для покращення. Враховуючи, що продовольча безпека є критично важливою для будь-якої держави, особливо в умовах кризи, запропоновані стратегії та підходи можуть допомогти в подоланні цих викликів, а вдосконалення законодавства та інституціональних механізмів, які регулюють аграрний сектор, має ключове значення для забезпечення стабільності та ефективності продовольчої системи. Поряд із цим адаптація до стандартів та вимог ЄС сприятиме подальшому розвитку та інтеграції України в європейську економічну систему. В цілому, таке дослідження є критично важливим для розробки ефективних стратегій та політик, які допоможуть Україні не тільки подолати нинішні виклики, але й забезпечити стабільний розвиток у майбутньому.

Модель, розроблена науковцями М. М. Шевченко, З. К. Бондарем, яка включає в себе різноманітні складові механізму забезпечення продовольчої безпеки, є важливою для створення ефективної системи державного управління у цій сфері, оскільки кожна складова має свою унікальну роль і внесок у загальну структуру [10, с. 96–103]. Зокрема правовий механізм забезпечує правову основу для регулювання продовольчої безпеки, включаючи законодавство, нормативно-правові акти, що регулюють виробництво, розподіл та контроль якості продовольчих товарів; інституційний механізм включає структуру та функції державних, приватних та міжнародних організацій, які впливають на продовольчу безпеку; організаційно-адміністративний механізм охоплює процедури та процеси управління, планування та координації діяльності, пов'язаної з продовольством; фінансовий механізм визначає розподіл та використання фінансових ресурсів для підтримки продовольчої безпеки, включаючи бюджетування, кредитування та інвестиції; кадровий механізм спрямований на забезпечення кваліфікованими фахівцями, які мають необхідні знання та навички для ефективного управління продовольчою безпекою; науково-методичний механізм включає дослідження, розробку та впровадження інновацій та кращих практик у сфері продовольства; економічний механізм: включає політики та практики, що стимулюють виробництво, розподіл та доступність продовольства. Комплексний підхід до управління продовольчою безпекою, який включає всі ці складові, сприяє створенню гнучкої, адаптивної та стійкої системи, здатної ефективно реагувати на різноманітні виклики та забезпечувати надійну продовольчу безпеку на національному рівні.

В роботі Л.Я. Глубиш охарактеризовано економічні підйоми державного регулювання виробничої складової продовольчої безпеки та акцентовано увагу на особливостях формування механізму державного регулювання та періодичності його становлення в Україні [3, с. 9–18]. Вищенаведене дослідження демонструє складний і багатограний підхід до вирішення проблем функціонування економічного механізму державного управління продовольчою безпекою, акцентуючи на необхідності реформування та балансу між державним регулюванням і ринковими принципами, проте автором не запропоновано конкретних заходів, здатних вирішити описані проблеми. На наш погляд ключові аспекти повинні зосереджуватися на забезпеченні продовольчих ресурсів як основи

економічного розвитку, оскільки успішне агропромислове виробництво є фундаментом для стабільного економічного зростання, а без ефективного забезпечення продовольчими ресурсами, економічне процвітання є неможливим, особливо в країнах з високою залежністю від агропромислового сектору. Окрім цього важливо, щоб політика була комплексною і охоплювала не лише виробництво, але й інші важливі аспекти, такі як якість харчування, розвиток сільських територій та наукове забезпечення, що сприятиме створенню збалансованої, стабільної та стійкої системи. Поряд із цим комбінація державних та ринкових методів регулювання, що включає гнучке використання державного регулювання для стабілізації ситуації на ринку, з одночасним зменшенням надмірного втручання держави в економічні процеси, забезпечить створення умов для здорового ринкового середовища, яке може адекватно реагувати на виклики і зміни. Також важливо адаптувати теоретичні підходи та міжнародний досвід до місцевих умов та специфіки економічного розвитку країни, що забезпечить більш ефективне впровадження політик, орієнтованих на місцеві потреби та умови. У сукупності запропоновані заходи сприятимуть формуванню дієвої системи державного управління продовольчою безпекою, що на сьогодні потребує удосконалення, зокрема у частині функціонування економічного механізму державного управління продовольчою безпекою.

Мета статті – виявити проблемні аспекти функціонування економічного механізму державного управління продовольчою безпекою в Україні.

Виклад основного матеріалу. Необхідність виокремлення економічного механізму державного управління продовольчою безпекою зумовлена глобальною важливістю ефектів, на досягнення яких спрямоване функціонування даного механізму. Зокрема слід зазначити, що харчова безпека є ключовою складовою соціальної та економічної безпеки країни, відтак наявність стабільного та доступного харчування є необхідною умовою для забезпечення благополуччя населення та підтримки національної безпеки. При цьому ефективне використання ресурсів, таких як земля, вода, енергія, та праця в аграрному секторі є ключовим для сталого виробництва харчових продуктів, а ефективне функціонування економічного механізму державного управління продовольчою безпекою сприяє раціональному розподілу цих ресурсів та підтримує ефективність виробництва та постачання продуктів. Окрім цього реалізація економічного механізму дозволяє контролювати ціни на продовольчі товари, забезпечуючи доступність продуктів для населення, запобігаючи їхньому надмірному зростанню, що знижує загрозу харчового недоїдання. Поряд із цим економічний механізм забезпечує стимули для інвестицій та допомагає регулювати технологічний прогрес у виробництві харчових продуктів, що сприяє зміцненню продовольчої безпеки через залучення необхідних інвестицій в аграрний сектор та впровадження сучасних технологій. Прояви вдалого застосування даного механізму мають своє місце і на міжнародній арені, зокрема в межах міжнародної торгівлі та обміні харчовими ресурсами. Загалом глобальний ефект від обґрунтованого застосування економічного механізму державного управління продовольчою безпекою проявляється у забезпеченні сталої, доступної та надійної харчової системи.

Формуючи уявлення про функціонування економічного механізму державного управління продовольчою безпекою слід виокремити основні методи, засоби та інструменти даного механізму та можливість їх взаємодії для досягнення поставлених цілей. В межах певних методів, що включають загальні стратегії та підходи, які використовуються для вирішення певних завдань чи проблем слід виділити конкретні інструменти, засоби та ресурси, зокрема фінансові, правові, регуляторні, організаційні та інші. Відтак методи визначають загальний підхід до управління, в той час як інструменти конкретизують способи виконання цього підходу, а у контексті продовольчої безпеки інструменти та методи повинні використовуватися у системному поєднанні для досягнення мети забезпечення стабільного та доступного харчування населення.

Важливими інструментами, що забезпечують функціонування економічного механізму державного управління продовольчою безпекою, на які варто звернути увагу під час даного дослідження є ряд програм державної підтримки економіки 2022 року, що відображають цей механізм та демонструють типові позитивні та негативні сторони його реалізації, серед яких гранти на створення або розвиток власного бізнесу, садівництва, ягідництва та виноградарства, тепличного господарства, переробних підприємств, на стартап, програми «Доступні кредити 5–7–9%», «Фінансовий лізинг 5–7–9%», «Доступна іпотека 7%», програма інноваційних ваучерів та підтримки проєктів подвійного призначення, компенсація за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб, програма з кредитування ММСП України за пріоритетними галузевими напрямками, а також програма з підтримки фінансування інвестиційних проєктів МСП за пріоритетними напрямками [5].

Ефективність застосування цих інструментів характеризується позитивними показниками реалізації державної політики. Дослідження грантової підтримки створення або розвитку садівництва, ягідництва та виноградарства, зокрема у частині обсягів грантів та площ насаджень на кінець 2023 року свідчать про лідируючі позиції погоджених проєктів надання грантів у таких областях як Закарпатська, Київська, Дніпропетровська, Львівська, Житомирська та Івано-Франківська, що відображено у таблиці 1.

Успішна реалізація цих проєктів підтверджується кількістю створених садів та теплиць, що демонструє картографічна діаграма регіональної реалізації грантової програми розвитку садівництва та тепличного господарства відображена на рис. 1.

Аналіз регіональної структури погоджених проєктів надання грантів для створення або розвитку садівництва, ягідництва та виноградарства на кінець 2023 року

Область	Обсяги грантів		Площа насаджень	
	грн.	%	га	%
Вінницька	34791699	4,90	93,15	4,00
Волинська	31809500	4,48	129,43	5,56
Дніпропетровська	68341000	9,63	208,99	8,97
Житомирська	41398849	5,83	159,5	6,85
Закарпатська	165882449	23,38	490,76	21,07
Івано-Франківська	41793240	5,89	155	6,66
Київська	97404450	13,73	368,82	15,84
Кіровоградська	2020000	0,28	8,08	0,35
Львівська	71789600	10,12	256,59	11,02
Миколаївська	1533000	0,22	10,95	0,47
Одеська	20065000	2,83	63,07	2,71
Полтавська	17875000	2,52	51,4	2,21
Рівненська	8717500	1,23	36,9	1,58
Тернопільська	31580000	4,45	105,52	4,53
Харківська	1535000	0,22	6,14	0,26
Хмельницька	12656000	1,78	33,86	1,45
Черкаська	14000000	1,97	35	1,50
Чернівецька	17872000	2,52	44,68	1,92
Чернігівська	28456000	4,01	71,14	3,05
Разом	709520287,00	100,00	2328,98	100,00

Джерело: розраховано автором за даними [4; 6]

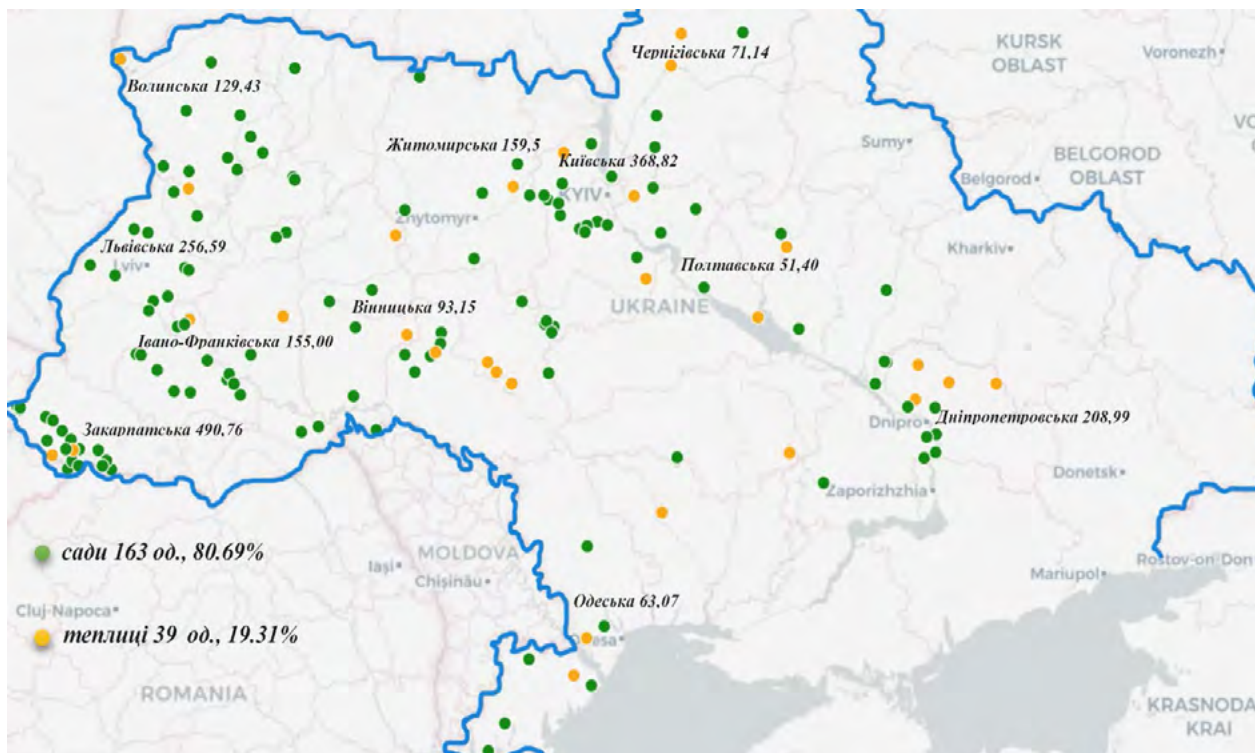

Рис. 1. Картографічна діаграма регіональної реалізації грантової програми розвитку садівництва та тепличного господарства

Джерело: побудовано автором за даними [4; 6]

Іншим важливим показником, що характеризує результативність застосування даного інструменту в межах економічного механізму державного управління продовольчою безпекою, є частка виплачених грантів (табл. 2), яка практично у всіх областях (за винятком Миколаївської та Кіровоградської області) становить понад 60%.

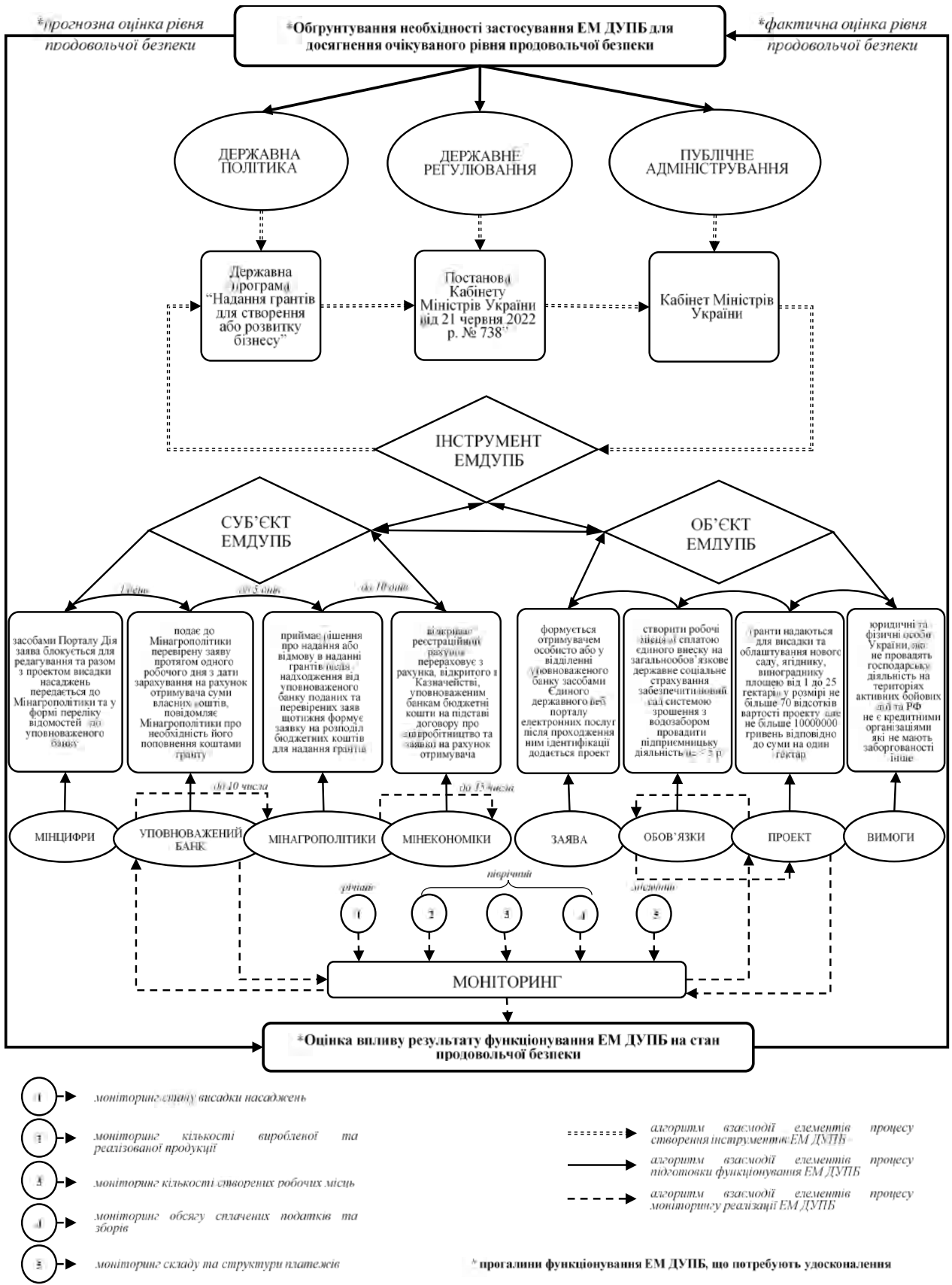

Рис. 2. Модель реалізації економічного механізму державного управління продовольчою безпекою (ЕМ ДУПБ) в рамках державної програми «Надання грантів для створення або розвитку бізнесу»
 Джерело: розробка автора на основі джерел [7; 8]

Проте досліджені показники, за якими проводиться моніторинг на державному рівні, дають лише загальне уявлення про стан речей і демонструють скоріше результативність, аніж ефективність. Окрім цього варто відмітити відсутність, у такому підході до моніторингу, взаємозв'язку отриманих результатів із цілями державного управління продовольчою безпекою та її ключовими показниками.

Безумовно, необхідність підтримки даного виду діяльності для забезпечення продовольчої безпеки має важливе значення, але мірилом ефективності даного процесу має бути безперервність спостереження за функціонуванням даного механізму та його впливом на кінцеві цілі, і правильно побудована система моніторингу здатна це забезпечити.

Таблиця 2

Аналіз структури виплачених грантів для створення або розвитку садівництва, ягідництва та виноградарства на кінець 2023 року

Область	Сума погоджених грантів, тис. грн.	Сума виплачених грантів, тис. грн.	Частка виплачених грантів, %
Вінницька	66 292	49 292	74,36
Волинська	38 810	34 763	89,57
Дніпропетровська	110 191	95 733	86,88
Житомирська	48 399	37 776	78,05
Закарпатська	188 882	118 791	62,89
Івано-Франківська	48 793	40 958	83,94
Київська	110 434	97 404	88,20
Кіровоградська	9 520	5 520	57,98
Львівська	71 790	58 994	82,18
Миколаївська	15 533	1 533	9,87
Одеська	34 065	21 838	64,11
Полтавська	24 875	15 157	60,93
Рівненська	8 718	8 718	100,00
Тернопільська	49 080	38 820	79,10
Хмельницька	26 656	26 656	100,00
Черкаська	16 000	13 944	87,15
Чернівецька	17 872	17 336	97,00
Чернігівська	32 456	22 520	69,39

Джерело: розраховано автором за даними [4; 6]

З метою виявлення наявних проблем нами побудовано модель реалізації економічного механізму державного управління продовольчою безпекою (ЕМ ДУПБ) в рамках державної програми «Надання грантів для створення або розвитку бізнесу» (рис. 2).

Представлений у моделі алгоритм взаємодії елементів процесу моніторингу візуалізує наявні регламенти спостереження за реалізацією гранту, а проведений аналіз нормативно-правового забезпечення, що регламентує представлений у моделі механізм, свідчить про наявність деяких прогалин, впорядкування котрих могло б суттєво покращити ефективність здійснюваного моніторингу.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Відображена модель демонструє відсутність таких важливих характеристик моніторингу як системність та безперервність спостереження за об'єктом моніторингу, динамічність, комплексність, спрямованість на прогноз та взаємозв'язок з цілями. Відтак важливим для забезпечення ефективності функціонування економічного механізму державного управління продовольчою безпекою є запровадження обґрунтованої системи моніторингу.

Список використаних джерел:

1. Басюркіна Н. Й. Теоретичні засади створення організаційно-економічного механізму забезпечення продовольчої безпеки регіону. *Вісник соціально-економічних досліджень*, 2011. № 2 (41), С. 160–169. URL: <http://surl.li/pdbnn>
2. Гадзало Я., Ібатуллін І., Лузан Ю. Інституціональне забезпечення функціонування продовольчої системи України в сучасних кризових умовах. *Вісник аграрної науки*. 2022 №8 (100), С. 5-15. URL: https://agrovisnyk.com/index.php/agrovisnyk/article/view/2022_08_01

3. Глубіш Л. Я. Економічні важелі механізму державного регулювання виробничої складової продовольчої безпеки. *Економічний форум*. 2013. №3, С. 9–18. URL: <http://surl.li/pdbnx>
4. Гранти для садівництва, ягідництва та виноградарства. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Офіційна сторінка. URL: <https://minagro.gov.ua/pidtrimka/nadannya-grantiv-dlya-stvorennya-biznesu/granti-dlya-sadivnictva-yagidnictva-ta-vinogradarstva>
5. Державні програми підтримки економіки у 2022 році. Інформаційна довідка. Проєкт USAID «Підвищення ефективності роботи і підзвітності органів місцевого самоврядування» («ГОВЕРЛА»). URL: <https://hoverla.org.ua>
6. Онлайн моніторинг садів та теплиць. Портал супутникового моніторингу розвитку садів та теплиць, які отримали грантову підтримку від держави в рамках програми «єРобота». URL: <https://erobota.minagro.gov.ua/>
7. Перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих російською федерацією затверджено наказом Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України 22 грудня 2022 року № 309. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1668-22#n15>
8. Порядок надання грантів для створення або розвитку садівництва, ягідництва та виноградарства затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 р. № 738. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-2022-%D0%BF#n200>
9. Ульяновченко Ю. О. Комплексний механізм державного регулювання розвитку конкурентного середовища в аграрному секторі економіки. *Актуальні проблеми державного управління*. 2013. № 1, С. 153–161. URL: <http://surl.li/pdbna>
10. Шевченко М. М., Бондар З. К. Теоретико-методологічні засади розроблення та функціонування механізмів забезпечення продовольчої безпеки України на сучасному етапі державного будівництва. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 17. С. 96–103. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=5156&i=15>

References:

1. Basiurkina, N. I. (2011), “*Teoretychni zasady stvorennia orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu zabezpechennia prodovolchoi bezpeky rehionu*” [“Theoretical foundations of the creation of the organizational and economic mechanism of ensuring food security of the region”], *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen* [Bulletin of Socio-Economic Research], no. 41(2), pp. 160-169. URL: <http://surl.li/pdbnn> [Ukraine]
2. Hadzalo, Ya., Ibatullin, I., and Luzan, Yu. (2022), “*Instytutsiine zabezpechennia funktsionuvannia prodovolchoi systemy Ukrainy v suchasnykh kryzovykh umovakh*” [“Institutional support of the functioning of the food system of Ukraine in current crisis conditions”], *Visnyk ahrarnoi nauky* [Bulletin of Agrarian Science], vol. 100(8), pp. 5–15. URL: https://agroviznyk.com/index.php/agroviznyk/article/view/2022_08_01 [Ukraine]
3. Hlubish, L. Ya. (2013), “*Ekonomichni vazheli mekhanizmu derzhavnoho rehuliuвання vyrobnychoi skladovoi prodovolchoi bezpeky*” [“Economic levers of the mechanism of state regulation of the production component of food security”], *Ekonomichni forum* [Economic Forum], no. 3, pp. 9-18. URL: <http://surl.li/pdbnx> [Ukraine]
4. Ministerstvo ahrarnoi polityky ta prodovolstva Ukrainy (n.d.), *Hranty dlia sadivnytstva, yahidnytstva ta vynohradarstva* [Grants for gardening, berry growing and viticulture], official page. URL: <https://minagro.gov.ua/pidtrimka/nadannya-grantiv-dlya-stvorennya-biznesu/granti-dlya-sadivnictva-yagidnictva-ta-vinogradarstva> [Ukraine]
5. Proekt USAID "Pidvyshchennia efektyvnosti roboty i pidzvitnosti orhaniv mistsevoho samovriaduvannia" (HOVERLA) (2022), *Derzhavni prohramy pidtrymky ekonomiky u 2022 rotsi* [State programs to support the economy in 2022], informational reference. URL: <https://hoverla.org.ua> [Ukraine]
6. Portal suputnykovoho monitorynhu rozvytku sadiv ta tepluts, yaki otrymaly hrantovu pidtrymku vid derzhavy v ramkakh prohramy "yeRobota" (n.d.), *Onlain monitorynh sadiv ta tepluts* [Online monitoring of gardens and greenhouses], official site. URL: <https://erobota.minagro.gov.ua/> [Ukraine]
7. KMU (2022), *Perelik terytorii, na yakykh vedutsia (velyasia) boiovi dii abo tymchasovo okupovanykh Rosiiskoiu Federatsiiei* [List of territories where combat actions are conducted or temporarily occupied by the Russian Federation], approved by the order of the Ministry for Reintegration of the Temporarily Occupied Territories of Ukraine, dated December 22, 2022, No. 309. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1668-22#n15> [Ukraine]
8. KMU (2022), *Poriadok nadannia hrantiv dlia stvorennia abo rozvytku sadivnytstva, yahidnytstva ta vynohradarstva* [Procedure for granting subsidies for the creation or development of horticulture, berry growing and viticulture], approved by the resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, dated June 21, 2022, No. 738. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-2022-%D0%BF#n200> [Ukraine]
9. Ulianchenko, Yu. O. (2013), “*Kompleksnyi mekhanizm derzhavnoho rehuliuвання rozvytku konkurentnoho seredovyschcha v ahrarnomu sektori ekonomiky*” [“Comprehensive mechanism of state regulation of the development of the competitive environment in the agricultural sector of the economy”], *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia* [Actual Problems of Public Administration], no. 1, pp. 153-161. URL: <http://surl.li/pdbna> [Ukraine]
10. Shevchenko, M. M. and Bondar, Z. K. (2016), “*Teoretyko-metodolohichni zasady rozroblennia ta funktsionuvannia mekhanizmiv zabezpechennia prodovolchoi bezpeky Ukrainy na suchasnomu etapi derzhavnoho budivnytstva*” [“Theoretical and methodological principles of development and functioning of mechanisms for ensuring food security of Ukraine at the current stage of state building”], *Investytzii: praktyka ta dosvid* [Investments: Practice and Experience], no. 17, pp. 96–103. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=5156&i=15> [Ukraine]